

Stanovisko ČRo k návrhu směrnice EP a Rady, kterou se mění směrnice EP a Rady 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

Český rozhlas (dále jen „ČRo“) velmi vítá, že se Ministerstvo kultury ČR obrátilo ve věci návrhu na dotčené subjekty a že jim poskytlo prostor k vyjádření stanoviska k předmětnému návrhu.

ČRo je jako vysílatel veřejné služby předním uživatelem autorských děl a uměleckých výkonů v Česku (*podíl na trhu 20,3 %, stanice ČRo si naladí 2.566.000 posluchačů ve věku od 12 do 79 let týdně, zdroj: Radio Projekt, druhé pololetí roku 2010*) a jako takového se jej předmětný návrh úzce dotýká. Po pečlivém prostudování návrhu a zvážení všech možných důsledků jeho přijetí bychom rádi poukázali na některé nesrovnalosti a nepřesnosti, s nimiž odůvodnění návrhu pracuje.

Návrh je nekoncepční

Návrh je celkově nekoncepční a pracuje s vymezenou skupinou nositelů práv, jejíž existence v Česku není jasně definovatelná; výkonní umělci (solisté, soubory-skupiny, orchestry) provozují jak veřejná provedení, tak studiová natáčení.

Sladění právních úprav EU a USA je nerealizovatelné

Sladění právní úpravy EU s tak markantně odlišným systémem autorského práva, jaký mají USA, je nejen nekoncepční a nedůvodné, ale také prakticky nerealizovatelné. Právní systém USA stojí na odlišných základech a americká právní ochrana duševního vlastnictví celkově vykazuje obrovskou škálu rozdílů. Jen v oblasti autorského práva je tolik odlišností, že pouze jediná, nekoncepční a účelová změna v době ochrany oba systémy nejen nesladí, ale spíše je zavedením zcela nové kategorie výkonných umělců ještě více oddálí.

V důvodové zprávě návrhu se sice vychází z požadavku na sladění úpravy s USA, ovšem zcela je opomíjen základní fakt – a to že v USA nejsou placeny odměny výkonným umělcům za užití výkonů tak, jak je tomu v Evropě, a zatímco z EU dochází k obrovským finančním tokům do USA za užívání amerických nahrávek v EU, v opačném směru tomu tak není. V USA neznají dualitu práv majetkových a osobnostních, v USA ani v našem slova smyslu neznají práva související s právem autorským. Ke sjednocení právních úprav by mohlo dojít teprve po vyjasnění těchto otázek.

Ochrana evropských hodnot a interpretů ve srovnání s možnostmi v USA, případný odliv výkonných umělců k jiným nahrávacím společnostem, případné přizpůsobení vkusu USA, to vše lze řešit i využitím výhrad v Římské konvenci.

Srovnání výkonných umělců s autory je nesprávné

Návrh operuje s potřebou sjednotit úpravu ochrany práv autorů a výkonných umělců a s cílem zajistit výkonným umělcům spravedlivou odměnu v rozsahu srovnatelném s autory. Návrh ovšem zcela opomíjí zásadní rozdíl mezi vytvořením zcela nového díla (autor) a jeho zvukovou reprodukcí (interpret), který je značný, a jen naprostý laik není schopen oba tvůrčí procesy oddělit. Vytvoření a nastudování díla interpretem nelze srovnávat s dobou nutnou k vytvoření díla autorem. Jen drobný příklad – symfonický orchestr může nastudovat symfonii za 3 dny, autor tvoří toto dílo i několik let.

Pokud jde o srovnání odměn autorů a interpretů, ČRo má ze svých letitých zkušeností s mnoha nejrůznějšími smluvními vztahy s autory a interprety a také s kolektivními správci práv zcela jiné informace, než s jakými pracuje návrh. Požadavky na odměny interpretům jsou v praxi často až dvaapůlkrát vyšší než v případě odměn autorům.

Celkově je sociální situace autorů ve srovnání s výkonnými umělci daleko horší, počet autorů živičích se výhradně komponováním je také nesrovnatelně nižší.

Hmotná nouze výkonných umělců je uměle vykonstruovaný argument

V důvodové zprávě návrhu se dočteme, že umělci jejichž sociální a ekonomickou situaci má návrh zlepšit, se dostanou bez prodloužení doby ochrany do hmotné nouze ve svých 70 letech. Tito umělci však nakládají se svými příjmy, předpokládejme, jako jiní občané v EU – jsou tedy součástí propracovaného systému životní úrovně v EU. Argumentace, že tito lidé tvoří své stěžejní výkony ve 20 letech je naprosto a zcela zavádějící, protože nejproduktivnější léta výkonného umělce jsou mezi 25. – 50. rokem života.

Rozdíly v příjmech výkonných umělců nejsou doménou hudebního průmyslu – i v jiných odvětvích jsou rozdíly v příjmech markantní. (Srovnejme příjmy vrcholného a středního managementu, jejich rozdílné podíly na akcích apod.). Výkonní umělci a výrobci nyní mají široké možnosti v oblasti příjmů vzhledem k novým technologiím, které ve velkém užívají autorská díla a umělecké výkony – mobilní operátoři, digitalizace vysílání – znásobení počtu uživatelů, elektronické hudební nástroje a hračky, duální příjmy – z prodeje nenahraných nosičů a přístrojů a další. A právě ve zpřístupnění mnohem širšího obsahu uživatelům a veřejnosti prostřednictvím nových technologií a multimediálních služeb vidí ČRo velkou příležitost pro nové zisky jak výkonných umělců, tak nahrávacích společností. Celosvětový vývoj jde právě tímto směrem a zakonzervování současného stavu prodloužením doby ochrany je slepou vývojovou větví celého vzájemně provázaného systému.

Nerovnost postavení umělců ve smluvním vztahu k nahrávacím společnostem se prodloužením ochrany nezmění

Smlouva mezi výkonným umělcem a nahrávací společností je záležitostí smluvního vztahu a obě strany uzavírají smlouvu po vzájemné dohodě. Pozice stran je v tomto případě důsledkem nabídky a poptávky. Příčina nerovnosti je spíše v silné nadprodukci výkonných umělců a malé poptávce po jejich výkonech. Zde je na místě spíše ponechání volného působení tržních mechanismů.

Tlak na vykoupení práv, tedy jednorázové odměny (+ zaměstnanecká díla) je značný a tudíž při změně doby ochrany půjdou odměny opět výrobcům, nikoliv výkonným umělcům.

Toto opatření naopak bude generovat zisk již etablovaným umělcům a vytvářet zisk nahrávacím společnostem, u kterých není naprosto žádná záruka, že tyto prostředky reinvestují a nerozdělí je mezi akcionáře, či nepřesunou zisk do jiných komodit. Nahrávací společnosti tak paradoxně přesně v protikladu k návrhu nebudou aktivně vyhledávat nové interprety, aby si zajistily podíl na jejich příjmech.

Zvýšení podpory nových talentů ze strany nahrávacích společností není jisté

Lze předpokládat, že výrobci si zajistí, ať už přímo nebo přes ochranné svazy, markantní navýšení sazeb za užití většího množství chráněných děl. Vzhledem ke stávající praxi se dá předpokládat, že jen mizivý podíl ze zvýšených příjmů se objeví v podpoře nových talentů. Z prodloužení doby ochrany budou profitovat v drtivé většině případů nahrávací společnosti,

kteří vzhledem k smluvním vztahům s umělci vykonávají většinu jejich majetkových práv na základě výhradních, časově, místně a množstevně neomezených smluv.

Zvýšení objemu finančních prostředků v hudebním průmyslu nelze dosáhnout bez dopadu na koncové spotřebitele

Návrh přímo počítá se zvýšením objemu finančních prostředků v hudebním průmyslu, ale žádným způsobem nepřináší odpovědi na otázku, odkud se tyto nové prostředky do systému dostanou. Je přitom zřejmé, že tyto finanční prostředky by se musely odrazit ve zvýšení nákladů uživatelů (vysílatelů, pořadatelů, výrobců a dalších), kteří tuto novou zátěž přenesou na konečné spotřebitele. Představa, že platby směrem k výkonným umělcům se zvýší, aniž by se to přímo či nepřímo projevilo na straně koncových spotřebitelů, je iluzorní.

Piráctví se prodloužením doby ochrany nesníží, naopak se potvrdí nynější vzrůstající trend

Piráctví je samozřejmě vážným nepřítelem autorů, umělců, nahrávacích společností, ale i uživatelů. Český rozhlas si je problémů s piráctvím v oblasti duševního vlastnictví vědom a sám se snaží v rámci svého zákonného poslání média veřejné služby preventivně působit na veřejnost za účelem jeho omezení. Ovšem v problému piráctví nelze opominout i vinu na straně výrobců zvukových nosičů – tou je vysoká prodejní cena, tedy neadekvátní zisk, nebo neadekvátní výrobní náklady, špatné pobídky a komunikace s distributory, a to především na evropském trhu. Statistiky předkládané nahrávacími společnostmi by měly být předmětem nezávislých výzkumů, abychom se při definovaných ztrátách těchto společností dostali ke správným číslům – to se týká i analýzy hospodaření těchto společností. Propouštění zaměstnanců není argumentem – projevuje se v mnoha odvětvích a má jistě spojitost i s novými trendy v hudebním průmyslu, kdy nové technologie přeskupují zisky ve prospěch kanálů málo náročných na pracovní síly.

Pokud se prodloužením ochrany o další dlouhá léta prodlouží nynější stav nevole nahrávacích společností postavit se novým výzvám čelem a naplno se otevřít novým trendům, technologiím a prostředkům komunikace se spotřebiteli, pak dojde ke zpomalení procesu otevírání se celého odvětví hudebního průmyslu směrem k uživatelsky přátelštějšímu prostředí snadného přístupu veřejnosti k autorským dílům a výkonům a současný trend vysokého podílu nelegálního přístupu k chráněným dílům a výkonům bude nezadržitelně pokračovat. Cesta k veřejnosti je v prevenci, vzdělávání a snadnému, to jest levnému a neomezenému přístupu, nikoliv v zakopání se v současných pozicích a represii.

Proti prodloužení doby ochrany se důrazně vyslovuje i Evropská vysílací unie

Evropská vysílací unie (EBU) vystupuje proti návrhu již od samého počátku jeho zveřejnění. Na 106. řádném zasedání Výboru EBU pro právní a veřejnoprávní záležitosti v Ženevě v dubnu 2008 byl návrh projednán a byly odsouhlaseny mimo jiné tyto dosud platné a aktuální závěry:

- V USA byla doba ochrany práv k dílům a ke zvukovým záznamům rozšířena na 95 let v roce 1998. Koncepce autorských práv (dle amerického práva správněji kopírovacích práv, copyright) je v USA zcela odlišná od úprav v EU. V USA neznají dualitu majetkových a osobnostních práv (osobnostní práva de facto neexistují) a neznají související práva výkonných umělců k výkonu. Proto je srovnání s USA zcela liché.

Toho, aby došlo ke sladění s USA, by mohlo být dosaženo naopak buď sjednáním reciproční smlouvy EU s USA anebo využitím výhrad v Římské konvenci a umožněním neplacení odměn za americké nahrávky vysílané v Evropě (tedy Art. 5 (2) tzv. „Simultaneous publication“).

- Prodloužení doby ochrany by znamenalo obrovský a nevyvážený tok kapitálu z EU do USA, zatímco opačným směrem nikoliv. V USA, narozdíl od EU, umělci ani vydavatelé nedostávají odměnu za vysílání záznamů a výkonů. A jelikož USA nepodepsaly Římskou konvenci (WIPO), nelze očekávat, že by takovou zákonnou povinnost zavedly. Tedy za užívání výkonů a záznamů v USA do EU žádné peníze „netečou“, ovšem opačným směrem za užívání v EU ano. Prodloužení ochrany z 50ti na 70 let by znamenalo prodloužení povinnosti platit za nahrávky, kterým již dnes ochrana vypršela a tedy novou finanční zátěž evropských vysílatelů. Již nyní jsou platby evropských vysílatelů cca 100 milionů Euro za rok (členové EBU 65 mil. Euro za rok), přičemž značná část těchto peněz odchází do USA.
- Studie vypracované Komisí v roce 2004, nizozemským Institutem pro informační právo v roce 2006 a studie „Gowers Study“ ze Spojeného království z roku 2006 neprokázaly, že by rozšíření ochrany jakkoliv pozitivně působilo na tvůrce nových evropských nahrávek. Hudební průmysl má svůj vlastní život a působí na něj velké množství rozdílných faktorů, navíc v něm velmi záleží na aktuálnosti, takže ochrana prodloužená z 50ti na 70 let nemůže podnítit umělce k větší kreativitě ani přinést vyšší investice do tohoto odvětví.
- Již od prvních návrhů v roce 2004 je jasné, že návrh nemá podporu evropských spotřebitelů ani politické reprezentace v EU.
- Rozšíření doby ochrany by znamenalo obrovskou redukci volných výkonů (public domain), která jsou hojně užívána nevýdělečnými inovativními projekty, což by vedlo ke snížení kulturní rozmanitosti v Evropě.
- Z rozšíření ochrany by profitovaly prakticky pouze velmi známí interpreti a především hudební vydavatelství. Přestože se návrh týká pouze části výkonných umělců, vydavatelé mají smluvními vztahy zajištěna práva umělců a hlavní profit by tedy vůbec nešel směrem k umělcům ale směrem k těmto vydavatelům, velmi často vlastněným americkými subjekty.

Z těchto důvodů se EBU od samého počátku staví proti návrhu na prodloužení ochrany. V tomto smyslu již několikrát kontaktovala příslušné Komisaře EK, jakož i prezidenta EK pana José M. Barrosa, a činí průběžně i další kroky v tomto smyslu. ČRo jako aktivní člen EBU tento postup plně podporuje.

Závěr:

1/

S návrhem prodloužit dobu ochrany práv výkonných umělců podílejících se na zvukových nahrávkách z 50ti na 70 let ČRo zásadně nesouhlasí. ČRo je jako vysílatel veřejné služby významným uživatelem autorských děl a uměleckých výkonů ve svém programu a dalších nových multimediálních službách a prodloužení doby ochrany bude pro ČRo z výše podrobně popsanych důvodů znamenat omezení přístupu k výkonům a tím i **negativní vliv na kulturní diverzitu**, vysoce pravděpodobný **enormní tlak na zvýšení**

plateb kolektivním správcům práv včetně logického důsledku pro rozpočet ČRo, jehož převážné příjmy jsou určeny zákonem o rozhlasových a televizních poplatcích a omezení možností šíření nových služeb a technologií, které často počítají právě s výkony, jejichž ochrana již vypršela. Stejně problémy očekávají i další uživatelé děl a výkonů, zejména další (i soukromé) vysílatele. **Tím, kdo bude platit nejvíce, však bude spotřebitelská veřejnost, která především využívá nové technologie a služby ke snadnému přístupu k dílům a výkonům a očekává pokračování nastalého trendu uživatelsky přátelštějšího prostředí a nikoliv trend opačný.**

ČRo úzce spolupracuje s výkonnými umělci všech žánrů a jako vysílatel veřejné služby podporuje nové a mladé talenty. Ze svých bezprostředních zkušeností se začínajícími umělci ČRo dobře ví, že právě oni jsou největšími příznivci nového trendu co nejdříve a nejnepříjemnějšího přístupu k jejich výkonům. **ČRo jakožto obhájce jejich zájmů nesouhlasí s prodloužením doby ochrany dle návrhu a se zakonzervováním nynějšího stavu, který vyhovuje velkým nahrávacím společnostem a několika málo zavedeným umělcům.**

ČRo má navíc nadstandardní smluvní vztahy s profesními svazy výkonných umělců a dobrovolně se již mnoho let podílí na smluvním systému tzv. reprízního, které platí výkonným umělcům za opakované vysílání jejich výkonů. Tento systém odměn upřednostňují sami výkonní umělci oproti jednorázovým komerčním odměnám a ČRo jim v tomto ohledu dlouhodobě vychází vstříc. ČRo má za to, že stávající systém mnohem lépe odvádí finanční prostředky přímo výkonným umělcům bez prostředníků nahrávacích společností s kompletně „vykoupenými“ právy. Pokud však dojde k prodloužení doby ochrany na 70 let dle předmětného návrhu, tlak na navýšení plateb kolektivním správcům práv a následné úpravy rozpočtů, a především pak rozmělnění odměn mezi více umělců přinesou do stávajícího systému méně peněz v přepočtu na jednoho výkonného umělce.

ČRo jako aktivní člen EBU prosazuje společné stanovisko EBU, které se k návrhu staví rovněž velmi odmítavě, protože by byla velmi omezena evropská „public domain“ a zároveň by došlo k navýšení již dnes velmi vysokých plateb členů EBU jako hlavních evropských uživatelů výkonů především mimo ekonomiku EU do USA k velkým nahrávacím společnostem.

2/

Návrh na zřízení speciálního fondu z prostředků nahrávacích společností vidí ČRo jako velmi problematický. Návrh je totiž úzce navázán na návrh prodloužení doby ochrany. I když ve znění pozměňovacích návrhů došlo v této části k některým pozitivním změnám a k zakotvení povinné kolektivní správy odměn z fondu, vzhledem k přímé souvislosti zřízení fondu s prodloužením ochrany nespátřuje ČRo zřízení fondu jako účelné, navíc i v pozměněném návrhu není jednoznačně vyřešeno, kdo by zajistil kontrolu nahrávacích společností při odvádění prostředků do takového fondu. Fond by navíc vyžadoval novou administrativní zátěž a nové výdaje na jeho provoz.

3/

Vzhledem k přímé návaznosti návrhu tzv. „clean slate“ na prodloužení doby ochrany a tedy účelnosti tohoto návrhu ČRo vidí tuto část návrhu jako problematickou, nicméně

Ize připustit její prospěšnost pro určité výkonné umělce v případě, že by byla v pozměněné podobě aplikována v rámci stávající doby ochrany 50 let, i když i v takovém případě by se jednalo o nekoncepční zásah do systému ochrany práv výkonných umělců.

4/

S návrhem na zavedení zákonného pravidla „use it or lose it“ ČRo v zásadě souhlasí i ve verzi pozměňovacích návrhů, i když dokázat nečinnost výrobce je v mnoha případech velmi obtížné a mnozí interpreti se radši vzdávají nákladného soudního řízení, a tak je otázka, jak by pravidlo fungovalo v praxi.

5/

Harmonizaci způsobu výpočtu doby ochrany u hudebních děl s textem lze považovat za dobrý krok, ČRo s tímto návrhem souhlasí, jelikož celkové zjednodušení výpočtu doby ochrany bude zvláště pro administrativu poplatků za užití takových děl přínosem.

ČRo zásadně nesouhlasí s návrhem na změnu stanoviska Ministerstva kultury ČR a je velmi znepokojen absolutním obratem v pozici Ministerstva kultury ČR bez toho, aby došlo k posunu v návrhu či k faktickým změnám v oblasti, jíž se změna dotýká. Změna stanoviska Ministerstva kultury de facto pouze v původním stanovisku změnila pozici „ne“ na pozici „ano“ bez uvedení nových skutečností či jiných podkladů, přičemž ve zdůvodnění pozice se z obsahového hlediska výrazy „je“ zaměnily na výrazy „není“ a podobně. ČRo trvá na svém původním stanovisku zasláném Ministerstvu kultury ČR dne 20. srpna 2008 a i nadále souhlasí se stanoviskem Ministerstva kultury ČR v té podobě, která mu byla zaslána dne 15. srpna 2008.

Zpracoval: JUDr. Marek Beneš,

marek.benes@rozhlas.cz

V Praze, dne 25. února 2011